

Inbreng Onafhankelijke Raadsman

Rondetafelgesprek mentale versterking Groningen

21 juni 2018

De Onafhankelijke Raadsman is in 2013 op verzoek van de Tweede Kamer door de minister ingesteld om klachten te behandelen over schadeafhandeling en versterking als gevolg van gaswinning in Groningen. Inmiddels zijn bijna 1500 meldingen gedaan bij de Raadsman, waarvan 1100 een klacht bevatten over schadeafhandeling of versterking.

Uit al deze signalen komt een beeld naar voren waarin – als het gaat over de mentale aspecten – twee facetten de boventoon voeren: een sterk ervaren gevoel van onrecht over de ontstane schade en grote frustratie over het schadeafhandelingsproces. Dit laatste aspect omvat de manier waarop (niet) wordt gecommuniceerd, de duur van het proces, de vele rapporten die nodig zijn, wisselingen van contactpersoon en het gevoel – of feitelijkheid – dat een individuele inwoner weinig kan doen om deze processen te veranderen.

De Onafhankelijke Raadsman signaleerde in 2016 al kafkaëske situaties in de schadeafhandeling in Groningen. In andere publicaties heeft de Raadsman al veelvuldig gewaarschuwd voor de psychosociale effecten die deze processen hebben op de inwoners van Groningen, nog voordat de onderzoeken van Gronings Perspectief dit beeld bevestigden.¹

Uit de dagelijkse contacten die de Raadsman heeft met de inwoners van Groningen komt een grimmig beeld naar voren. Veelvuldig is er sprake van frustratie, boosheid en stress over inhoud en proces. Mensen geven geregeld aan dat dit leidt tot neerslachtigheid en het verdwijnen van vertrouwen in de (Rijks)overheid. Steeds vaker is ook een zekere gelatenheid te bespeuren. Jaar in jaar uit zijn de Groningers bestookt met extra onderzoeken die de situatie veelal alleen maar complexer maakten. De mensen voelen zich machteloos en zijn murw geslagen, en ze hebben geen zicht meer op hoe ze hier uit kunnen komen.

Een belangrijk punt in de problematiek is het feit dat geen bewoner hierom heeft gevraagd. Het overkomt de Groningers simpelweg, zonder dat zij dit vooraf hadden kunnen voorzien. Grote zorg is er voor de impact van de gaswinning op kwetsbare groepen in onze samenleving, zoals ouderen, kinderen, zieken, gehandicapten en mensen die psychisch minder stabiel zijn. Maar wij zien ook mensen helemaal vastlopen in de aardbevingsbureaucratie, die hun leven verder goed op orde hebben – of hadden. Kortom, de aardbevingsellende kan iedereen treffen.

Helaas zijn er veel parallellen tussen de schadeafhandeling en de uitvoering van de versterkingsoperatie. Dit geldt met name voor de ontwikkelingen in het versterkingsprogramma in het afgelopen half jaar. Behalve dat de doorlooptijd extreem lang is en de informatievoorziening daarover niet altijd even adequaat is geweest, is er dit jaar veel nieuwe onzekerheid geschapen. Validatieonderzoeken, second opinions, nieuwe normen en mogelijke effecten van nieuwe besluiten: het zorgt allemaal voor nieuwe vertraging en een voortdurende onzekerheid. Het recente conflict tussen regio en Rijk over het versterkingsprogramma heeft het vertrouwen tot een dieptepunt doen dalen.

¹ Zie bijvoorbeeld de Jaarrapportage 2016 en 2017 en de Inbreng van de Onafhankelijke Raadsman voor de rondetafelgesprekken van de Kamercommissie EZK van 18-1-2016 en 8-9-2016. Citaat uit de bijdrage van 18-1-2016: "De impact van de aardbevingen en de dreiging die daarvan uitgaat, raken Groningen hard. Drieënhalf jaar na de beving bij Huizinge moet geconstateerd worden dat de bevingsproblematiek de samenleving in Noordoost-Groningen in grote mate blijft beheersen. De psychosociale druk die de schadeafhandeling oplevert, angst voor nieuwe en sterkere aardbevingen, frustratie en een gevoel van machteloosheid typeren veel klachten die bij de Onafhankelijke Raadsman binnenkomen."

Veel Groningers vragen zich af wie er voor hen opkomt en hun algemene – maar ook individuele – belangen verdedigt. Regionale organisaties en lokale gemeenschappen spelen hierin een belangrijke rol. Provincie en gemeenten doen dat met name op bestuurlijk vlak, terwijl maatschappelijke organisaties ook veel op het persoonlijk vlak betekenen. Het is dan ook van belang om deze instanties te blijven faciliteren. Het gaat dan om organisaties als Stut en Steun, Kerk en Aardbeving, Onafhankelijke Raadsman, Commissie Bijzondere Situaties, Ondernemersloket en Erfgoedloket, maar bijvoorbeeld ook zorg- en energiecoöperaties en dorp- en wijkverenigingen. Het Groninger Gasberaad en de Groninger Bodem Beweging spelen daarnaast een belangrijke overkoepelende rol. Al deze organisaties zitten dicht op de inwoners van Groningen.

De vraag is natuurlijk hoe de negatieve psychosociale effecten van de gaswinning kunnen worden tegengegaan. De expertise van de Onafhankelijke Raadsman ligt bij de problemen die worden veroorzaakt door de gaswinning, en minder bij de wijze waarop zorg kan worden georganiseerd. Vanzelfsprekend is het van belang psychosociale hulp toegankelijk te maken in het gebied. Hierin speelt de GGD een belangrijke rol, maar is betrokkenheid en engagement van Rijk, provincie en gemeenten op kaderstellend vlak een voorwaarde. Wij bekijken het vraagstuk verder vanuit onze eigen expertise, waarbij het idee dat voorkomen beter is dan genezen, een belangrijk uitgangspunt zou moeten zijn.

Vooreerst is snelheid een belangrijk gegeven. Jarenlang in onzekerheid zitten over de toekomst van je eigen huis is moordend. Onzekerheid veroorzaakt stress, daar is niemand immuun voor. Sneller duidelijkheid creëren is dus van eminent belang, wat zowel geldt voor schadeafhandeling als voor versterking. De doorlooptijd bij versterking is momenteel extreem lang. Het gebruik van een andere berekeningsmethodiek kan daar een uitkomst voor bieden, zoals de projecten onder het programma 'Eigen Initiatief' laten zien.

Daarnaast is duidelijkheid en betrouwbaarheid geboden. Vage schade- en versterkingsrapporten met onduidelijke toelichtingen helpen niet mee die duidelijkheid te creëren. Aandacht voor het maken van toegankelijke en leesbare rapporten is van belang. Dit helpt mensen te begrijpen wat er gebeurt en waarom. Tevens is duidelijkheid nodig over de governance van de versterking. Afspraken moeten worden nagekomen.

Tot slot wordt er te vaak beslist over de hoofden van de gewone mensen heen. Individuele inwoners en lokale gemeenschappen zouden meer zeggenschap moeten krijgen over wat er gaat gebeuren en hoe. Beslissingen zouden meer in de gemeenschap moeten worden belegd dan nu het geval is. Autonomie om te beslissen over je eigen huis is van groot belang. Voor herstel van vertrouwen lijkt een grotere rol voor de regio een must.²

Mr. L.J. Klaassen
Onafhankelijke Raadsman

² Citaat uit A. Schmidt, K. Boersma & P. Groenewegen, "Management strategies in response to an institutional crisis: The case of earthquakes in the Netherlands". Public Administration 2018; 1–15 (Nederlandse samenvatting).